

Stowarzyszenie Miłośników Żubrów

ul. Ciszewskiego 8 pok. 42, 02-786 Warszawa

tel. (022) 593 65 80

www.smz.waw.pl

bison@smz.waw.pl

Warszawa, 20 marca 2023 roku

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI W 2022 ROKU

Członkowie SMŻ

W 2022 roku Stowarzyszenie Miłośników Żubrów pozyskało 2 nowych członków i na koniec 2022 roku liczyło 184 członków, w tym 7 wspierających. Działalność Stowarzyszenia realizowana była zgodnie z celami zapisanymi w Statucie.

Program ochrony zmienności genetycznej (transporty)

Wzorem lat ubiegłych Stowarzyszenie aktywnie uczestniczyło w realizacji programu ochrony zmienności oraz wymiany zwierząt między ośrodkami. Z Polski wywieziono żubry do trzech krajów europejskich (Hiszpania, Bułgaria oraz Serbia). Do Polski importowano trzy osobniki z Niemiec. Przeprowadzono jeden krajowy transport pomiędzy ośrodkami w Gołuchowie i Białowieży. Przemieszczanie żubrów w celu ich dalszej hodowli wynika z programu hodowli żubrów ujętego w Strategii ochrony żubra (*Bison bonasus*) w Polsce oraz European Bison Action Plan opublikowanym przez IUCN.

Eksport - Hiszpania:

W dniach 10 - 12 stycznia 2022 r. eksportowano osiem żubrów z hodowli zamkniętych:

- Zagroda Pokazowa w Gołuchowie, Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie (2 osobniki),
 - Ośrodek Hodowli Żubrów, Nadleśnictwo Niepołomice (2 osobniki),
 - Rezerwat Żubrowisko w Pszczynie Jankowice, Nadleśnictwo Kobiór (2 osobniki),
 - Miejski Ogród Zoologiczny w Warszawie (2 osobniki),
- celem dalszej hodowli w zagrodach:
- Finca Venta Cornejo y Las Hoyadas, Estación del Espinar, Segovia, Spain (6 osobników),
 - Finca La Serreta - Lastras de Cuéllar, Segovia, Spain (2 osobniki).

Eksport - Serbia:

28 marca eksportowano do Serbii 5 żubrów, do Parku Narodowego Fruška Gora. Celem transportu było utworzenie pierwszego półwolnego stada żubrów w Serbii. W podróż wyjechały 4 samice z Ośrodka Hodowli Żubrów Białowieskiego Parku Narodowego oraz samiec z Ogrodu Zoologicznego w Warszawie. Żubry będą tam przebywały w zagrodzie o powierzchni 120 ha, położonej w lesie a w 1/6 pokrytej przez łąki i pastwiska.

Eksport - Bułgaria:

W dniach 6 - 7 kwietnia 2022 roku eksportowano trzy żubry odłowione w dniu 14 marca 2022r. do odłowni na terenie nadleśnictwa Lutowiska. Po wykonaniu badań trzy samice przetransportowano celem dalszej hodowli do Bułgarii, do wolnego stada wpisanego do Księgi Rodowodowej Żubrów pod nazwą NANOVITSA (Rewilding Rhodopes Foundation).

Import - Niemcy:

W dniu 30 listopada 2022 przywieziono z Niemiec do zagrody w Muczmem 3 osobniki żubra. Celem było genetyczne zubożenie stada i wymiana reproduktora w stadzie. Każde z trzech zwierząt pochodzi z innej hodowli (Springe, Vahrendorf, Weiskirchen (ur. Springe)). Zwierzęta te zostały zebrane razem w zagrodzie w Springe dzięki uprzejmości naszych kolegów w Niemczech.

Transport krajowy:

W dniu 11 października 2022r. przetransportowano samca z Gołuchowa do Białowieży a z Białowieży do Gołuchowa samicę). Celem przewozu było wzbogacenie różnorodności genetycznej w obydwu stadach.

Międzynarodowa współpraca z hodowcami (EBCC)

European Bison Conservation Center (EBCC), jest wieloletnim, projektem ochrony żubra, koordynowanym przez SMŻ. Celem projektu jest budowanie współpracy międzynarodowej, opartej na wzajemnej wymianie doświadczeń i rozpowszechnianiu najlepszych praktyk. Wśród członków EBCC znajdują się hodowcy i naukowcy zaangażowani w ochronę żubra z Polski, Niemiec, Hiszpanii, Czech, Szwecji, Holandii, Rumunii, Białorusi, Rosji i Litwy. Jednym z założeń EBCC jest wypracowywanie strategii działań podczas spotkań w około 20 osobowym, międzynarodowym zespole członków głównego biura EBCC, a następnie wdrażanie jej na terenie każdego z reprezentowanych krajów przez regionalnych członków EBCC.

W kwietniu siedzibę Stowarzyszenie Miłośników Żubrów odwiedzili profesor Algimantas Paulauskas oraz Artūras Kibiša, naukowcy z Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie (Vytautas Magnus University). Celem wizyty była wymiana doświadczeń w zakresie zarządzania populacjami dużych ssaków w warunkach europejskich oraz nawiązanie współpracy naukowej. W spotkaniu uczestniczyli członkowie SMŻ, na co dzień pracujący w Katedrze Genetyki i Ochrony Zwierząt oraz w Katedrze Patologii i Diagnostyki Weterynaryjnej SGGW. Efektem spotkania było włączenie zaproszonych gości w poczet członków SMŻ oraz EBCC. Pod koniec

roku złożono do publikacji artykuł naukowy, dotyczący monitoringu genetycznego żubrów na Litwie, który powstał w wyniku podjętej współpracy.

We wrześniu, na zaproszenie koordynatora hiszpańskiego oddziału EBCC Fernando Morán, grupa specjalistów z SMŻ udała się z wizytą do środkowej i południowej Hiszpanii. Hodowla żubrów i zainteresowanie tym gatunkiem rośnie w Hiszpanii z roku na rok. Członkowie delegacji odwiedzili miejsca hodowli żubrów oraz obszary wytypowane do utworzenia nowych stad półwolnych. Przedyskutowano możliwości współpracy międzynarodowej ukierunkowanej na ekologię oraz monitoring zdrowia.

Edukacja

Warsztaty

W dniach 12 i 13 maja w Birczy i Jaślikach członkowie SMŻ wzięli udział jako prelegenci w warsztatach edukacyjnych w Bieszczadach pn. *Czynna ochrona populacji żubra*. Celem spotkań było przedstawienie społeczności lokalnej żubra - gatunku wymagającego ochrony czynnej, w związku z planami jego reintrodukcji w Nadleśnictwach Bircza oraz Rymanów. Warsztaty w Birczy i Jaślikach zostały przeprowadzone tak, aby uczestnicy poznali żubra i główne kierunki jego ochrony oraz problemy i wyzwania, z którymi spotykają się hodowcy i opiekunowie stad. Pierwszy wykład dotyczył historii i aktualnej sytuacji gatunku i został wygłoszony przez prof. Wandę Olech. Następnie uczestnicy zapoznali się z dobrymi praktykami w opiece nad żubrami w wolnym stadzie na terenie Puszczy Boreckiej, które przedstawił Krzysztof Żoch. Przedstawiciel RDLP w Krośnie opowiedział słuchaczom o aktualnej sytuacji żubra w Bieszczadach, podkreślając konieczność aktywnego zarządzania liczebnością populacji. Następnie prof. Wojciech Bielecki z SGGW opowiedział o profilaktyce i monitoringu zdrowia żubra. Ostatnim wystąpieniem był wykład dr Daniela Klich z SGGW pt. „Monitoring populacji żubra w ramach realizowanych projektów”, podczas którego opowiedział m.in. o wynikach badań dotyczących nastawiania społeczności lokalnej do żubra, prowadzonych w Bieszczadach. Podczas warsztatów pozostawiono dużą przestrzeń na dyskusję. Wątpliwości uczestników skutecznie rozwiewali prelegenci, edukując bez ukrywania ciemnych stron oraz możliwych problemów, jakie wiążą się z utrzymywaniem wolnej populacji żubra. Uczestnicy warsztatów wyrazili potrzebę oraz chęć udziału w kolejnych wydarzeniach poświęconych temu gatunkowi.

W dniach 7-8 grudnia w Rogowie odbyły się warsztaty dla edukatorów leśnych mające na celu udoskonalenie żubrowej edukacji oraz wsparcie jej dalszego rozwoju. W spotkaniu wzięło udział 35 osób, z czego 10 przyjechało z jednostek, które nie mają żubrów na swoim terenie, ale są zainteresowane przyjęciem stada wolnego w przyszłości. Były to nadleśnictwa Pomorze, Włodawa, Zamrzenica, Czaplinek, Brodnica, Gościno, Sobibór, Złocieniec oraz RDLP w Szczecinku i Kampinoski Park Narodowy. Podczas spotkania edukatorzy mieli okazję do wymiany doświadczeń i dyskusji na temat rodzaju i zakresu działań edukacyjnych dotyczących czynnej ochrony żubra. Wysłuchali oni także wykładu prof. Wandy Olech na temat aktualnej sytuacji żubra w Polsce oraz historii restytucji tego gatunku. Ponieważ celem warsztatów była wzajemna inspiracja, uczestnicy z doświadczeniem w opiece nad żubrami zaprezentowali krótko jak edukują społeczeństwo w swoich jednostkach. Po

prezentacjach doświadczonych edukatorów rozpoczęto pracę w grupach nad opracowaniem potrzebnych narzędzi edukacyjnych dla różnych grup docelowych. Moduł warsztatowy okazał się dobrym sposobem pracy, a podział uczestników na sześć podgrup pozwolił na opracowanie narzędzi edukacyjnych odpowiednich dla 3 grup wiekowych – dzieci (do 14 lat), osób młodych (15-24 lata) i dorosłych (powyżej 25 lat). Osoby uczestniczące w warsztatach pozytywnie wypowiedziały się nt. poziomu merytorycznego i przyjętej formuły spotkania.

W dniu 9 grudnia 2022 w Warszawie, SMŻ wzięło udział w 49 Przeglądzie Dorobku Kół Naukowych SGGW. Przegląd zorganizowany był przez Koło Naukowe Zwierząt Doświadczalnych i Laboratoryjnych, działające przy Wydziale Hodowli, Bioinżynierii i Ochrony Zwierząt SGGW. W ramach wydarzenia Stowarzyszenie Miłośników Żubrów przygotowało warsztaty dla studentów pt. „Zażubrzyć Polskę, ale jak?”. Studenci zapoznali się z zakresem działalności Stowarzyszenia oraz aktualną sytuacją żubra w Polsce. Studenci otrzymali następnie zadania edukacyjne do pracy w grupach. Dyskusja była ciekawa i kreatywna. Wymieniliśmy cenne informacje i pomysły na tematy edukacyjne związane z żubrem.

Wystawa czasowa w Muzeum Ziemi Wieluńskiej „Żubr – król puszczy”

Od maja do października w Muzeum Ziemi Wieluńskiej, w ramach wystawy czasowej, Stowarzyszenie Miłośników Żubrów udostępniło gablotę z monetami, banknotami i medalami z wizerunkiem żubra. Kolekcję można było obejrzeć dzięki uprzejmości Pana doktora Zbigniewa Krasińskiego, Członka honorowego Stowarzyszenia. Wystawa została zorganizowana we współpracy z Ośrodkiem Kultury Leśnej w Gołuchowie. We wrześniu Prezes SMŻ, prof. Wanda Olech wygłosiła wykład pt. *Historia, terażniejszość i przyszłość żubra.*, stanowiący uroczyste podsumowanie wystawy.

Udział w pikniku edukacyjnym: Dni SGGW 2022

W dniach 20-21 maja Stowarzyszenie Miłośników Żubrów brało udział w corocznym spotkaniu z mieszkańcami Warszawy w ramach tzw. Dni SGGW. W namiocie SMŻ można było uzyskać wiele informacji o żubrach i ich ochronie, a także o innych przedstawicielach polskiej fauny. Dla dzieci przygotowano kolorowanki i krzyżówki, a wielką radość sprawiały najmłodszym ruszające się żubry-pluszaki, na których prezentowany był sposób transportu tego dużego zwierzęcia między hodowlami. Starsi chętnie podejmowali dyskusję na temat żubrów po zapoznaniu się z quizami tematycznymi. Szczególne wrażenie wzbudziły kości ze szkieletu żubra oraz czaszka krowy. Zwiedzający z zapalem porównywali np. wielkość kości udowej zwierzęcia z długością swoich ud. Odwiedzający stoisko doceniali możliwość dotykania obroży telemetrycznej wykonanej dla żubra oraz kości udowej pochodzącej od dorosłego osobnika, aby na podstawie dużej masy tych eksponatów najmłodszy mogli zyskać wyobrażenie o wielkości żubra.

Udział w pikniku edukacyjnym: Dzień Otwarty w Zakładzie Kynologii Policyjnej

22 września roku przedstawiciele SMŻ uczestniczyli razem z Kołem Naukowym Atlas SGGW w Dniu Otwartym zorganizowanym przez Zakład Kynologii Policyjnej w Sułkowicach. Zaproszenie na to wydarzenie przyjęły okoliczne przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, w tym klasy mundurowe. Łącznie

w spotkaniu uczestniczyło około tysiąca osób. Dla odwiedzających namiot SMŻ przygotowano materiały edukacyjne odpowiednie do pracy w grupach przedszkolnych i szkolnych. W ramach indywidualnej edukacji uczestników prezentowano transport żubra (z wykorzystaniem ruchomej maskotki w kształcie żubra oraz miniaturowej skrzyni transportowej), prowadzono edukację w zakresie rozpoznawania płci żubrów (na podstawie kształtu rogów), pomocnego podczas inwentaryzacji stad wolnych oraz prezentowano preparat kości udowej żubra i obrożę telemetryczną wykorzystywaną w monitoringu stad. Największe zainteresowanie wzbudziła czaszka krowy żubra, a dzieci zadawały nam mnóstwo pytań na temat tych zwierząt.

Wykłady na temat żubra

Podczas różnych spotkań i wydarzeń edukacyjnych prof. Wanda Olech wygłaszała wykłady lub prelekcje na temat czynnej ochrony żubra i aktualnych problemów związanych z zarządzaniem gatunkiem. Wśród ponad 20 wykładów warto zwrócić uwagę na wystąpienie pt. *Aktualna sytuacja żubra*, podczas plenarnego posiedzenia PROP w Warszawie, wykład *The wisent Bison bonasus – the history, actual situation and future of the species.*, podczas międzynarodowej konwencji dotyczącej rodzaju *Bison* w Saskatoon (International Bison Convention), w Kanadzie oraz wykład pt. *Czy zarządzanie populacją żubra jest potrzebne?*, wygłoszony w ramach cyklu Łowieckie Spotkania, w Poznaniu. Zakres tematyczny zaprezentowanych wykładów obrazuje wszechstronne podejście do zarządzania gatunkiem, oparte na wiedzy i doświadczeniu, a jednocześnie niestroniące od tematów trudnych i wymagających podejmowania odpowiedzialnych decyzji hodowlanych.

Wydawnictwa

11 marca 2022 na stronie Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN) opublikowano Raport na temat ekologii i statusu żubra (*Bison bonasus*) opracowany wspólnie przez European Bison Conservation Center (EBCC) oraz Bison Specialist Group (BSG IUCN). Raport został przygotowany w latach 2019-2020 przez ekspertów z 15 krajów zajmujących się żubrami. Redaktorami raportu są Prof. Wanda Olech oraz Prof. Kajetan Perzanowski. Dokument zawiera kompleksowy przegląd ekologii i zarządzania tym gatunkiem a także dyskusje na temat zagrożeń dla jego dalszego odtwarzania. Ta 140 stronicowa publikacja stanowi kompendium najnowszej wiedzy naukowej i praktycznej odnośnie żubra.

Również w marcu rozpoczęliśmy proces przenoszenia zawartości czasopisma "Żubr i jego ochrona" Biuletyn (European Bison Conservation Newsletter) na platformę Open Journal System, w celu umieszczenia go na liście czasopism indeksowanych w bazie SCOPUS. Nowa strona czasopisma znajduje się pod adresem <http://ojs.wisent.org/>

Od 2008 roku Biuletyn ukazywał się corocznie w związku z międzynarodową konferencją poświęconą żubrom, organizowaną przez Stowarzyszenie Miłośników Żubrów. W roku 2020 rocznik Biuletynu nie został opublikowany ze względu na wybuch pandemii COVID-19 oraz przesunięcie planowanej na 2020 rok konferencji. W związku z ww. przesunięciem od 2021 roku Redakcja zdecydowała o uniezależnieniu publikacji Biuletynu od organizacja konferencji oraz poszerzeniu

listy możliwych form publikacji. We wrześniu Redakcja czasopisma opublikowała kolejny zeszyt (Tom 14) Biuletynu. Oprócz dotychczas obowiązujących form (artykuł naukowy oraz artykuł popularnonaukowy) Redakcja zaprosiła zainteresowanych Autorów do publikacji wyników prac w formie *krótkiego komunikatu*.

Konferencja naukowa

XIX z cyklu międzynarodowa konferencja poświęcona żubrowi odbyła się 8-9 września w Janowie Lubelskim, pod nazwą „Powrót żubra do Lasów Janowskich”. Wystąpiło ponad 40 prelegentów z Polski, Ukrainy, Litwy, Szwajcarii, Niemiec, Holandii, Hiszpanii i Rumuni w trybie hybrydowym: na miejscu w Janowie Lubelskim oraz online. Słuchało ich niemal 180 osób. Tegoroczną konferencję zorganizowało Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego oraz Nadleśnictwo Janów Lubelski. Objęta została patronatem Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

Wzorem lat ubiegłych podczas konferencji wręczone zostały statuetki Miłośnika Żubra osobom szczególnie zasłużonym dla ochrony gatunku. W tym roku wyróżniona została Małgorzata Czyżewska.

Korespondencja SMŻ – interwencje dla ochrony żubra

W dniu 8 lutego SMŻ zwróciło się do Wójta Gminy Szudziałowo z prośbą o pilne usunięcie ze środowiska przyrodniczego grupy wałęsających się, zdziczałych psów. Do listu załączono dokumentację fotograficzną będącą dowodem próby kłusownictwa na dorosłym byku żubra. W odpowiedzi uzyskano informację, że zostaną podjęte próby odłowienia psów.

W dniu 14 marca 2022, Prezes Stowarzyszenia Miłośników Żubrów, prof. Wanda Olech w imieniu Zarządu i Członków Stowarzyszenia wyraziła zaniepokojenie z powodu wejścia w życie *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429, w sprawie przenośnych chorób zwierząt oraz zmiany i uchylecia niektórych ustaw w dziedzinie zdrowia zwierząt*. W nowym Prawie o zdrowiu zwierząt (*AHL: Animal Health Law*) żubr utrzymywany w hodowlach, jako przedstawiciel rodzaju *Bison*, został wpisany do grupy „Bydło”, co wynika z obecności na terenie Europy, utrzymywanego w celu produkcji mięsa, bizona amerykańskiego (*Bison bison*) i nakłada na hodowców żubrów obowiązki nieprzystające do dzikiego behawioru osobników bytujących w niewoli. Stowarzyszenie prowadziło szeroką korespondencję z przedstawicielami Komisji ds. Zdrowia i Bezpieczeństwa Żywności UE, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Głównym Lekarzem Weterynarii w Polsce oraz europosłami. W pismach prezentujących stanowisko SMŻ przedstawiano możliwości implementacji wytycznych zawartych w Rozporządzeniu, adekwatne do praktyki hodowlanej żubra. Przedstawiono propozycję rozwiązań, z którymi Polska, jako kraj wiodący w ochronie żubra, mogłaby wystąpić do Komisji Europejskiej, aby zagwarantować dobrostan i przyszłość żubra. Problem zagrożeń dla żubra, wynikający z obowiązującego Prawa o zdrowiu zwierząt był również nagłaśniany na stronach internetowych Stowarzyszenia Miłośników Żubrów i European Bison Conservation Center.

Projekty

W maju przekazaliśmy do Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego (ZTP) protokół wykonania prac zgodnie z umową, której przedmiotem jest:

- 1) Badanie parazytologiczne prób pobranych od żubrów dzikich i hodowlanych,
- 2) Diagnostyka chorób, w tym zakaźnych i zwalczanych z urzędu (badanie histologiczne),
- 3) Badanie genetyczne prób pobranych od żubrów.

Projekt pod nazwą „Rozszerzenie działań Bazy Obsługi Żubrów” realizowany przez ZTP współfinansowany jest ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

We wrześniu, złożyliśmy wniosek o dofinansowanie przedsięwzięcia w ramach programu priorytetowego *Edukacja ekologiczna*, realizowanego przez NFOŚiGW. Projekt pod nazwą „**Co kupować, aby chronić bioróżnorodność – wsparcie edukacji w kierunku proekologicznych postaw konsumenckich**” został zaplanowany na lata 2023/2024 oraz obejmuje m.in. kampanię edukacyjną oraz realizację szkoleń i warsztatów, stacjonarnych oraz online dla osób z niepełnosprawnościami oraz zagrożonych wykluczeniem. W wyniku pozytywnej oceny formalnej i merytorycznej Projekt został zarekomendowany do dofinansowania.

Fundraising

Jednym z ważnych zadań Stowarzyszenia jest pozyskiwanie funduszy na ochronę żubra. W tym roku uzyskaliśmy dotacje od:

Banku PEKAO S.A.,

Carpatia European Wilderness Reserve

Canadian Wildlife Federation

Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

Cały czas wspiera nas Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Serdecznie dziękujemy wszystkim sponsorom

oraz aktywnie działającym członkom Stowarzyszenia!

Zarząd SMŻ